

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра юридичної психології

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ

з дисциплін: «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психологічні засади професійної діяльності» для здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» (за рахунок коштів фізичних та/або юридичних осіб) галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія»

КИЇВ -2024

Програма атестації для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр» (за рахунок коштів фізичних та/або юридичних осіб) галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», / Укладачі: д.психол.н., професор Кудерміна О.І., д.ю.н., професор Охріменко І.М., д. філософії Сняткова Т.М., магістр психології Буданова М.О. – К. НАВС, 2024. –38 с.

Концепцію програми атестації для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр» (за рахунок коштів фізичних та/або юридичних осіб) галузі знань «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» розроблено у складі:

Олена Кудерміна – завідувач кафедри юридичної психології, доктор психологічних наук, професор

Іван Охріменко – професор кафедри юридичної психології, доктор юридичних наук, професор

Тетяна Сняткова – викладач кафедри юридичної психології, доктор філософії

Маріанна Буданова – викладач кафедри юридичної психології, магістр психології

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
(протокол № 13 від 22.02.2024)

Обговорено та схвалено Вченою Радою Національної академії внутрішніх справ
від ____ . ____ 2024 р., № ____

©Кудерміна О.І.,Охріменко І.М.,
Сняткова Т.М., Буданова М.О.
© Національна академія внутрішніх справ, 2024

ЗМІСТ

**ДИСЦИПЛІНИ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ, ЩО
ВИНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ**

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

**ВИМОГИ ЩОДО СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ
ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ**

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО
ВИНОСЯТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ**

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДИСЦИПЛІНА НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ, ЩО ВІНОСИТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

Загальна психологія

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Науки про людину. Психологія в структурі сучасних наук

Науки про людину і людство. Дослідження людини як біологічного виду. Психологічні аспекти дослідження людини як біологічного виду: Проблема дослідження переходу людини з тваринного в соціальний світ. Науки, що вивчають соціогенез людини. Науки, що вивчають взаємодію людини з природою.

Взаємозв'язок психології і сучасних наук. Психологія і філософія. Епістемологія. Психологія і соціологія. Взаємозв'язок психології і педагогіки. Взаємозв'язок психології і історії. Роль і місце психології в розвитку технічних наук. Зв'язок психології з медичними і біологічними науками.

Основні галузі психології. Фундаментальні і прикладні галузі психології. Становлення і формування основних галузей психології. Прикладні галузі психології.

Тема 2. Предмет загальної психології та її завдання

Етапи розвитку психології у зв'язку з трансформацією розуміння її предмету. Уявлення античних і середньовікових філософів про душу і свідомість. Інтроекціонізм як наука про свідомість. Біхевіоризм як наука про поведінку. Уявлення про психіку в російській, радянській та вітчизняних школах наукової психології.

Психологія як наука. Побутові і наукові психологічні знання. Психологія як наука про психіку і психічні явища. Об'єкт, предмет і основні категорії загальної психології.

Класифікація психічних явищ. Психічні процеси: пізнавальні, емоційні, вольові. Психічні стани як характеристика загального стану психіки. Основні характеристики психічних станів: тривалість, спрямованість, сталість, інтенсивність. Психічні властивості особистості: темперамент, характер, здібності, спрямованість.

Завдання загальної психології: теоретичні, прикладні.

Тема 3. Принципи і методи дослідження в загальній психології

Методологічні засади вивчення людини. Загальні принципи пізнання світу. Фундаментальні загальнонаукові принципи. Приватнонаукові принципи, що лежать в основі конкретної наукової галузі.

Основні методи психологічних досліджень. Загальне уявлення про методи наукового дослідження. Основні групи психологічних методів. Формалізовані (об'єктивні) і неформалізовані (суб'єктивні) психологічні методи. Основні та допоміжні психологічні методи. Метод моделювання.

Кількісна та якісна оцінка психічних явищ. Надійність і валідність психологічних методів.

Тема 4. Поняття про психіку та її еволюцію

Психіка як властивість високоорганізованої живої матерії. Природа і механізми психічних явищ. Подразливість і чутливість, їх властивості і відмінності. Поведінка як спосіб і процес пристосування до умов зовнішнього середовища. Свідомість як вищий рівень психічного відображення. «Я-концепція» і критичність, їх роль у формуванні поведінки людини.

Основні функції психіки. Забезпечення адаптації до умов зовнішнього середовища – інтегративна функція психіки.

Розвиток психіки тварин. Інстинктивна поведінка тварин і стадія елементарної поведінки. Роль властивостей зовнішніх подразників у формуванні поведінки тварин, які знаходяться на рівні елементарної сенсорної психіки. Диференціація органів чутливості. Вузлова нервова система і ланцюгова поведінка тварин. Трубочата нервова система і ускладнення поведінки тварин. Вчення І. П. Павлова про умовні і безумовні рефлекси. Стадія навичок і предметного сприймання, її основні особливості. Стадія інтелектуальної поведінки, її основні особливості. Концепція О. Леонтьєва – К. Фабрі. Погляди П. Шардена на проблему розвитку психіки тварин.

Тема 5. Походження і розвиток свідомості людини. Неусвідомлені психічні процеси

Поняття про свідомість. Свідомість як вищий рівень психічного відображення і вищий рівень саморегуляції. Активність і інтенціональність — основні характеристики свідомості. Рефлексія і мотиваційно-ціннісний характер свідомості. «Я-концепція». Взаємозв'язок розвитку мозку і свідомості людини. Роль праці в формуванні і розвитку свідомості людини. Концепція О. М. Леонтьєва.

Культурно-історична концепція розвитку психіки людини. Протиборство «біологічного» і «ідеального» підходів до вирішення проблеми походження свідомості людини. Поняття про вищі психічні функції в концепції Л. С. Виготського. Складові частини концепції: людина і природа, людина і її власна психіка, генетичні аспекти. Інтеріоризація.

Розвиток психіки людини. Вікова класифікація О. М. Леонтьєва і Б. Г. Ананьєва. Загальні характеристики стадій розвитку людини.

Фізіологічні основи психіки людини. Теорія умовно-рефлекторного наочіння І. П. Павлова. Вчення Н. А. Бернштейна. Модель функціональної системи по П. К. Анохіну. Основні функціональні блоки мозку, їх зв'язок із психічними процесами і роль в управлінні поведінкою в теорії О. Р. Лурії. Локалізаціонізм. Проблема співвідношення фізіологічних і психічних процесів.

Неусвідомлювані психічні процеси. Класифікація неусвідомлюваних процесів. Концепція Д. М. Узнадзе. Значимість вегетативних компонентів для психологічних досліджень. Неусвідомлювані спонукання свідомих дій. Теорія З. Фрейда. Надсвідомі процеси. Співвідношення свідомих і надсвідомих

процесів. Ілюзії сприймання, помилки установки.

Тема 6. Відчуття і сприймання

Відчуття як чуттєве відображення окремих властивостей предметів. Фізіологічні механізми відчуття. Рефлекторний характер аналізатора. Вчення про відчуття. Відчуття як продукт історичного розвитку людини.

Види відчуттів. Класифікація відчуттів О. Р. Лурії. Інтероцептивні, пропріоцептивні і екстероцептивні відчуття. Контактні і дистантні відчуття. Генетична класифікація відчуттів: протопатичні і епікритичні відчуття. Класифікація відчуттів за модальністю. Основні властивості і характеристики відчуттів. Властивості відчуттів. Абсолютний і відносний пороги відчуттів. Основний психофізичний закон Вебера – Фехнера. Сенсорна адаптація і взаємодія відчуттів. Взаємодія відчуттів. Сенсibiliзація. Синестезія. Характеристика основних видів відчуттів. Шкірні відчуття. Смакові і нюхові відчуття. Слухові і зорові відчуття. Пропріоцептивні відчуття. Поняття про дотик.

Загальна характеристика сприймання. Взаємозв'язок відчуття і сприймання. Сприймання як цілісне відображення предметів. Теорії розпізнавання образів. Сприймання як складний перцептивний процес. Фізіологічні основи сприймання. Основні властивості і види сприймання. Аперцепція. Ілюзії сприймання. Осмисленість сприймання. Основні класифікації сприймання. Індивідуальні типи сприймання. Синтетичний і аналітичний типи сприймання. Описовий і пояснювальний типи сприймання. Об'єктивні і суб'єктивні типи сприймання. Предмет і фон в сприйманні. Співвідношення об'єкта і фону. Взаємодія цілого і частини в сприйманні. Розпізнавальні ознаки предмету. Сприймання простору. Просторові властивості предметів. Чинники, що впливають на особливості сприймання величини предмету. Константність і контрастність предметів. Особливості сприймання форми предмету. Сприймання руху і часу, їх механізми.

Тема 7. Пам'ять. Уявлення

Визначення і загальна характеристика пам'яті. Основні механізми пам'яті. Історія дослідження процесів пам'яті. Фізіологічні засади пам'яті. Основні види пам'яті. Класифікація видів пам'яті: за характером психічної активності, за характером цілей діяльності, за тривалістю.

Основні процеси і механізми пам'яті. Основні види запам'ятовування. Заучування. Поняття про мнемічну діяльність. Осмислене і механічне запам'ятовування. Умисне і неумисне відтворення. Пригадування. Впізнавання і його відмінність від відтворення. Основні форми забування. «Рівні пам'яті». Закон забування Г. Еббінгауза. Ремінісценція. Помилкове впізнавання як форма забування. Ретроградна амнезія. Індивідуальні особливості пам'яті і її розвиток. Основні періоди розвитку пам'яті. Основні порушення пам'яті. Амнезія. Прогресуюча амнезія. Закон Т. Рібо.

Визначення уявлення і його основні характеристики. Типи уявлень: уявлення пам'яті, уявлення сприймання. Механізми виникнення уявлень.

Основні характеристики уявлень. Уявлення як результат узагальнення образу. Загальні і часткові уявлення. Види уявлень. Класифікація уявлень за модальністю, змістом і ступенем узагальненості. Характеристики окремих видів уявлень.

Індивідуальні особливості уявлення і його розвиток. Етапи формування уявлень у людей. Умови розвитку уявлень. Первісні образи пам'яті і персеверуючі образи, спільне і відмінне між ними.

Тема 8. Мислення. Уява

Природа і основні види мислення. Основні характеристики мислення. Мислення і асоціативний перебіг інтелектуальних процесів. Фізіологічні основи мислення. Класифікація мислення. Особливості основних типів мислення. Основні форми мислення. Поняття. Загальні й одиничні поняття. Процеси засвоєння понять. Чинники, що сприяють засвоєнню понять. Усвідомлення і розуміння. Особливості розуміння. Умовивід як вища форма мислення. Теоретичні і експериментальні підходи до дослідження мислення. Поняття інтелекту.

Основні види розумових операцій. Безпосереднє і опосередковане порівняння. Помилки порівняння. Умовивід по аналогії. Аналіз і синтез як основні операції мислення. Абстракція. Особливості засвоєння абстрактних понять. Конкретизація. Сутність індуктивного умовиводу. Поняття дедукції.

Вирішення складних мисленневих задач і творче мислення. Розвиток мислення. Основні етапи формування мислення. Філогенетичний і онтогенетичний аспекти розвитку мислення.

Загальна характеристика уяви та її роль в психічній діяльності. Уява як процес перетворення уявлень. Механізми процесу уяви. Фізіологічні основи уяви. Зв'язок уяви з регуляцією органічних процесів і рухів. Види уяви. Класифікація уяви за ступенем довільності. Відтворююча уява. Творча уява. Мрія. Просторова уява. Активна і пасивна уява.

Механізми переробки уявлень в образи уяви. Основні етапи формування уявних образів. Аналіз, абстрагування, синтез. Аглютинація як механізм формування образів уяви. Схематизація і акцентування.

Індивідуальні особливості уяви та її розвиток. Характеристика ступеня розвитку уяви. Основні типи уяви. Етапи розвитку уяви. Індивідуальний характер розвитку уяви. Уява і творчість.

Тема 9. Увага

Увага як психічний феномен. Основні характеристики уваги. Увага і свідомість. Увага і орієнтувальний рефлекс. Основні види уваги. Мимовільна увага і чинники, що її спонукають. Довільна увага, її особливості. Соціальні чинники довільної уваги. Післядовільна увага.

Характеристика властивостей уваги. Психофізичні характеристики сталості уваги. Концентрація і розподіл уваги. Переключення і обсяг уваги. Фізіологічні засади відволікання. Розвиток уваги. Основні етапи розвитку уваги.

Тема 10. Мова та мовлення.

Загальна характеристика мови. Мова і мовлення. Лексичний, граматичний і фонетичний склад мови. Слово і його значення. Мовлення як процес словесного спілкування. Емоційно-виразна сторона мовлення. Смысловий підтекст. Розвиток мовлення в філогенезі: комплексне кінетичне мовлення, звукове мовлення і полісемантизм, письмове мовлення.

Фізіологічні основи мовлення. Фізіологічні системи мовлення: периферичні і центральні. Центри Верніке, Брока.

Теоретичні проблеми походження мовлення. Співвідношення вроджених і сформованих структур мовлення. Теорія научіння. Проблеми взаємовідносин мислення і мовлення.

Основні види мовлення. Усне і письмове мовлення. Діалогове мовлення. Монолог. Пасивне і активне мовлення. Кінетичне мовлення. Основні функції мовлення. Розвиток мовлення. Основні етапи формування мовлення. Розвиток мовлення в процесі вивчення мови.

Тема 11. Емоційна сфера людини. Воля

Види емоцій та їх загальна характеристика. Емоційний тон відчуття. Співвідношення понять «емоції» і «почуття». Основні характеристики емоцій. Основні види емоцій. Класифікація емоцій. Амбівалентність емоцій. Вищі почуття. Основні характеристики настрою. Фізіологічні основи і психологічні теорії емоцій. Фізіологічні основи емоцій. Роль другої сигнальної системи в формуванні емоцій.

Розвиток емоцій та їх значення в житті людини. Чинники, що обумовлюють формування позитивних і негативних емоцій. Закономірності формування вищих почуттів. Роль емоцій в регуляції поведінки. Основні функції емоцій. Індивідуальні відмінності в емоційних проявах.

Загальна характеристика вольових дій. Воля як процес свідомої регуляції поведінки. Довільні і мимовільні дії. Особливості довільних рухів і дій. Характеристики вольових дій. Зв'язок волі і почуттів.

Психологічні теорії волі. Фізіологічні і мотиваційні аспекти вольових дій. Апраксія і абулія. Роль другої сигнальної системи в формуванні вольових дій. Основні і побічні мотиви вольових дій. Роль потреб, емоцій, інтересів і світогляду в формуванні вольових дій.

Структура вольових дій. Компоненти вольових дій. Зміст, мета і характер вольової дії. Рішучість і процес прийняття рішення. Боротьба мотивів. Вольові якості людини та їх розвиток. Основні якості волі. Самоконтроль і самооцінка. Основні етапи і закономірності формування вольових дій у дитини. Роль свідомої дисципліни в формуванні волі.

Тема 12. Психічні стани та їх регуляція

Поняття про адаптацію людини. Особливості взаємодії людини і оточуючого середовища. Гомеостаз. Визначення та рівні адаптації: фізіологічної, психічної, соціальної.

Функціональний стан організму. Поняття і визначення психічного стану

(за М. Д. Левітовим). Класифікації психічних станів. Рівні функціонування фізіологічної системи. Особистісний принцип регуляції станів. Критерії оцінки функціонального стану.

Характеристика станів організму і психіки. Типові функціональні стани. Сон. Стрес і його стадії. Типологія стресу. Загальні риси психічного стресу. Межові стани і адаптація. Адаптаційний бар'єр. Чинники, що обумовлюють функціональний стан і стан психіки.

Поняття про емоційний стрес. Стрес як неспецифічна реакція організму. Основні стадії стресу за Г. Сельє. Класифікація психічного стресу. Умови виникнення інформаційного стресу. Особливості прояву емоційного стресу. Класифікація тривоги.

Регуляція емоційних станів. Механізми регуляції психічних станів. Функції психологічного захисту і класифікація його видів. Роль фрустрації в формуванні стресових станів.

Тема 13. Становлення і сутність особистості

Особистість в психології. Індивід. Особистість. Індивідуальність. Основні рівні організації людини (за Б.Г. Ананьєвим). Основні змістові компоненти особистості. Взаємозв'язок соціального і біологічного в особистості. Основні групи концепцій, що розглядають співвідношення соціального, психічного і біологічного в особистості. Системно-структурний підхід до розгляду особистості. Підходи до визначення структури особистості. Структура особистості за О.Г. Ковальовим, К.К. Платоновим; їх порівняльна характеристика. Концепція персонізації особистості А.В. Петровського. Індивідні та особистісні характеристики (за О.М. Леонтьєвим, за Б.Г. Ананьєвим). Розвиток особистості в онтогенезі.

Соціалізація, індивідуалізація та інкультурація особистості. Стабільність та динамічність властивостей особистості. Основні періоди розвитку психології особистості. Класифікація та сутність основних теорій особистості. Особистість у вітчизняній психології ХХ ст. Прояв індивідуальності в темпераменті, здібностях, характері, якостях пізнавальних процесів, стилі діяльності. Психологічна та соціальна сутність особистості.

Соціальні ролі та соціальний статус. Сутність соціальних ролей. Соціальний статус як основа соціальних ролей (рольового набору). Концепція розвитку особистості Е. Еріксона.

Тема 14. Змістові компоненти особистості (темперамент, характер, здібності, спрямованість)

Поняття про спрямованість особистості і мотивацію діяльності. Активність та спрямованість. Форми спрямованості особистості: інтереси, переконання, схильності, світогляд, ідеали, установки, потяги.

Диспозиційна та ситуаційна мотивація. Мета діяльності і життєва мета. Основні параметри мотиваційної сфери людини. Психологічні теорії мотивації. Мотивована поведінка як характеристика особистості.

Темперамент і провідні особливості нервової системи людини: сила,

врівноваженість та рухливість. Типи темпераментів: сангвінічний, флегматичний, холеричний і меланхолійний.

Характер як сукупність стійких індивідуальних особливостей людини. Значення характеру в діяльності та поведінці людини. Вплив середовища і виховання на формування характеру.

Здібності як індивідуальні особливості людини, від яких залежить успішне виконання різних видів діяльності. Біологічні та соціально обумовлені здібності. Задатки як біологічні передумови розвитку здібностей. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність. Репродуктивні та творчі здібності. Загальні та спеціальні здібності.

Тема 15. Свідомість і самосвідомість особистості

Свідомість. Свідоме та несвідоме.

Самосвідомість: суть та структура. Самосвідомість особистості та її життєвий шлях. Виникнення самосвідомості та етапи її розвитку. Вплив ідеології на формування світогляду. Поняття про внутрішній світ людини; різновиди форм його проявів.

Рефлексія як основа самосвідомості. Види, типи (рівні) рефлексії. «Я-концепція», її компоненти: когнітивний, емоційний, оцінно-вольовий. Види «Я» в «Я-концепції» («реальне Я», «ідеальне Я», «динамічне Я» т ін.). Самооцінка і рівень домагань. Види самооцінки: глобальна, часткова; адекватна, неадекватна. Сутність адекватної самооцінки. Види адекватної самооцінки. Сутність та види неадекватної самооцінки. Особливості становлення самооцінки в людини.

Тема 16. Сутність та структура діяльності і спілкування

Сутність діяльності. Визначення діяльності, як форми активності людини. Значення категорії діяльності для психології, використання категорії діяльності для: розуміння детермінації психіки; розуміння сутності психіки. Особливості людської діяльності. Види діяльності.

Поняття про навички. Процес формування навичок. Поняття про уміння. Роль знань та індивідуальних здібностей у формуванні умінь.

Структура діяльності. Макроструктура діяльності за О.М. Леонтьєвим. Універсальна модель структури діяльності: потреби, мотив, мета діяльності; засоби її досягнення; рішення; виконання прийнятого рішення; оцінка; фіксація отриманих результатів. Операції та дії. Структура діяльності відповідно до необхідних умов здійснення: суб'єкт, мотивація, предмет, умови, знаряддя, процес, результат. Сторони діяльності: мотиваційна, змістова, операційна, організаційна.

Формування діяльності. Способи діяльності (навички та вміння): сутність та формування. Формування основних етапів здійснення діяльності: аналіз, планування, організація, власне виконання, самоконтроль діяльності.

Сутність спілкування. Співвідношення понять «діяльність», «спілкування», «поведінка»: сутність та відмінності. Визначення спілкування, як форми активності людини. Форми, функції, структура спілкування.

Тема 17. Психологічна характеристика провідних видів діяльності

Провідний вид діяльності. Суть провідного виду діяльності (О.М. Леонт'єв) та параметри його аналізу (мета, мотиви, дії, одиниця). Гра, навчальна діяльність, праця – провідні види діяльності.

Визначення гри та її психологічна характеристика. Психологічна характеристика навчальної діяльності. Сутність теорії навчальної діяльності (В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін та ін.). Трудова діяльність, її види, специфіка. Взаємозв'язок між ігровою, навчальною та трудовою діяльністю.

3. ВИМОГИ ЩОДО СФОРМОВАНОСТІ ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Метою вивчення дисципліни є засвоєння здобувачами вищої освіти знань, умінь і навичок, які є базовими для підготовки фахівців у галузі психології, розуміння властивостей, закономірностей та механізмів функціонування основних психічних явищ, а саме пізнавальних психічних процесів, процесів емоційно-вольової сфери, індивідуальних властивостей особистості.

Основними завданням вивчення дисципліни «Загальна психологія» є:

- опанування здобувачами вищої освіти системи психологічних знань про загальні закономірності, механізми виникнення та функціонування психічних явищ як теоретичної основи для підготовки практичного психолога;

- набуття умінь використовувати набуті знання при вивченні інших навчальних дисциплін, у процесі дослідницької та практичної роботи, самопізнанні та самовихованні;

- засвоєння знань та набуття умінь організації конкретного психологічного дослідження, використання методик вивчення психічних явищ.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- предмет загальної психології та її значення для підготовки психолога, систему психологічних знань, галузі психології, основні напрями зарубіжної психології, методи психологічного дослідження;

- фізіологічну основу психічної діяльності, етапи та основні теорії еволюції психіки;

- пізнавальну та емоційно-вольову сфери психіки людини (відчуття, сприймання, пам'ять, уявлення, мислення, мова та мовлення, уява, увага, воля, емоції); провідні психічні стани та механізми їх регуляції;

- походження і розвиток свідомості та самосвідомості людини, сутність неусвідомлених психічних процесів;

- особистість та її структуру (темперамент, характер, здібності, спрямованість);

- діяльність, її структуру та формування; поняття провідного виду діяльності; особливості гри, навчання та праці як провідних видів діяльності; співвідношення понять «діяльність», «спілкування», «поведінка»;

- особливості організації психологічного дослідження, вимоги до змісту та оформлення курсової роботи;

вміти:

- давати визначення психологічних понять та розкривати їх зміст;

- орієнтуватися в системі психологічних знань, визначати в ній місце окремих психічних явищ;

- працювати з літературними джерелами з психології: здійснювати інформаційний пошук, складати бібліографію, аналізувати теоретичний матеріал і здійснювати його узагальнення, формулювати висновки;

- добирати адекватні методи та конкретні методики психологічного дослідження для вивчення окремих психічних явищ, організовувати та проводити емпіричне дослідження, здійснювати обробку емпіричних даних, представляти та аналізувати їх, формулювати висновки;

- вербалізувати свої знання та використовувати їх на практиці.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти за теоретичну частину виводиться із оцінок за кожне питання білету і визначається:

– при усних відповідях:

– повнота розкриття питання;

– логіка викладення, культура мови;

– вміння доводити думку та відстоювати власні позиції;

– впевненість та переконливість;

– аналітичні міркування, вміння робити порівняння та висновки;

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

5. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

Атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Атестація проводиться як комплексна перевірка знань здобувачів з навчальної дисципліни «Загальна психологія», яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр зі спеціальності «Психологія» в Національній академії внутрішніх справ. До проходження атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Атестація здійснюється відкрито і гласно.

Складання атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін. Атестація не повинна перевищувати 6 академічних годин на день.

Структура державного екзамену складається з двох елементів: аналізу теоретичних знань здобувачів та оцінки ступеню їх реалізації на прикладі практичних ситуативних завдань.

Час на підготовку - 20 хвилин. Оцінка виставляється за кожне питання окремо, після чого виставляється загальна оцінка відповіді.

Результати складання атестації визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно». Результати складання атестації оголошуються у цей же день після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні атестації, а також про присвоєння випускнику відповідного ступеня вищої освіти та видання йому державного документа про освіту приймається екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які приймали участь в засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Всі засідання екзаменаційної комісії протоколюються. У протокол вносяться оцінки, одержані на екзамені, записуються додаткові питання, що ставились здобувачеві, особливі думки членів комісії.

Протокол підписують голова та члени екзаменаційної комісії, які приймали участь у засіданні. Протокол зберігається у навчальних підрозділах НАВС.

6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Психіка та її основні функції.
2. Специфічні особливості психічного відображення.
3. Предмет психології: психічна діяльність людини і тварини.
4. Психічні процеси, психічні стани, психічні властивості.
5. Етапи становлення психології: наука про душу, наука про свідомість, наука про поведінку.
6. Психологія як наука з великою кількістю галузей. Основні напрями психології.
7. Завдання психології.
8. Провідні принципи психологічної науки.
9. Методи психології.
10. Провідні категорії загальної психології: свідомість, особистість, діяльність.
11. Мозок і психіка.

12. Особливості поведінки як відображення мозком зовнішнього світу.
13. Еволюція психіки. Філогенез. Онтогенез.
14. Свідомість як вищий рівень розвитку психіки.
15. Розвиток та виникнення людської психіки.
16. Поняття особистості в психології.
17. Індивід. Особистість. Індивідуальність.
18. Прояв індивідуальності в темпераменті, здібностях, характері, якостях
19. пізнавальних процесів, стилі діяльності.
20. Психологічна та соціальна сутність особистості.
21. Структура особистості.
22. Проблема співвідношення біологічного та соціального в структурі особистості.
23. Активність та спрямованість. Форми спрямованості особистості: інтереси, переконання, схильності, світогляд, ідеали, установки, потяги.
24. Темперамент і провідні особливості нервової системи людини: сила, урівноваженість та рухливість.
25. Типи темпераментів: сангвінічний, флегматичний, холеричний і меланхолійний.
26. Характер як сукупність стійких індивідуальних особливостей людини.
27. Значення характеру в діяльності та поведінці людини. Вплив середовища і виховання на формування характеру.
28. Здібності як індивідуальні особливості людини, від яких залежить успішне виконання різних видів діяльності.
29. Біологічні та соціально обумовлені здібності.
30. Задатки як біологічні передумови розвитку здібностей.
31. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.
32. Репродуктивні та творчі здібності. Загальні та спеціальні здібності.
33. Діяльність як прояв цілеспрямованої та психічної активності.
34. Взаємозв'язок, взаємозалежність та взаємообумовленість між рухами, діями, діяльністю.
35. Мета і мотиви діяльності.
36. Універсальна модель структури діяльності: потреби, мотив, мета діяльності; засоби її досягнення; рішення; виконання прийнятого рішення; оцінка; фіксація отриманих результатів.
37. Операції та дії.
38. Поняття про навички. Процес формування навичок.
39. Поняття про уміння. Роль знань та індивідуальних здібностей у формуванні умінь.
40. Ігрова діяльність, її характерні особливості.
41. Поняття про навчальну діяльність, її види та особливості.
42. Трудова діяльність, її види, специфіка.
43. Взаємозв'язок між ігровою, навчальною та трудовою діяльністю.
44. Загальна характеристика відчуття.
45. Різновиди відчуттів, їх характеристика та особливості.
46. Загальні закономірності відчуттів.

47. Загальна характеристика сприймання.
48. Властивості сприймання.
49. Різновиди сприймання.
50. Увага як психічний процес, стан або властивість особистості.
51. Властивості уваги.
52. Види уваги та їх характеристика.
53. Поняття про пам'ять як про збереження і відтворення попереднього досвіду.
54. Види пам'яті.
55. Поняття про мислення як про опосередковане та узагальнене пізнання оточуючого світу.
56. Логічні операції мислення.
57. Мислення у формі понять, суджень, умовиводів.
58. Різновиди мислення.
59. Уява як психічний процес створення образів предметів та явищ.
60. Особливості уяви, її порівняння із іншими психічними процесами.
61. Зв'язок уяви зі сприйманням, пам'яттю, мисленням.
62. Фантазії, вигадки, мрії. Активна та пасивна уява.
63. Прийоми створення нових образів та їх характеристика.
64. Поняття про емоції та почуття, їх суттєві ознаки та відмінності.
65. Роль емоцій і почуттів у життєдіяльності людей.
66. Функції емоцій.
67. Почуття, їх соціальна природа.
68. Види вищих почуттів.
69. Різновиди почуттів за характером їх впливу на діяльність: стеничні та астеничні.
70. Настрій як вияв позитивної або негативної емоції протягом певного проміжку часу.
71. Стрес як виникнення емоційної напруги в екстремальних ситуаціях.
72. Фрустрація як зростання емоційної напруги при перешкодах на шляху до задоволення потреб чи бажань.
73. Пристрасть як стійке емоційне ставлення людини до певного об'єкта.
74. Поняття про волю як про свідому цілеспрямовану психічну активність, пов'язану з подоланням перешкод.
75. Функції волі.
76. Зовнішні та внутрішні прояви волі.
77. Значення волі в житті людини, в організації та регуляції поведінки і діяльності.
78. Довільні вольові дії.
79. Зв'язок волі з мотивацією особистості, наявність потягів, бажань, мети щодо виконання діяльності.
80. Різновиди вольових актів. Вольові якості особистості.

ПРИКЛАД ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

Розставте дії, що вимагають розподілу уваги, в порядку наростання ступеня складності:

- а) Читати про себе з повним розумінням тексту і одночасно записувати під диктовку слова.
- б) Чистити картоплю і одночасно дивитися улюблену телепередачу.
- в) Ходити по гімнастичній колоді, декламуючи при цьому вірші.
- г) Керувати автомобілем і розмовляти при цьому з пасажиром іноземною мовою (мова вивчається чотири місяці).
- д) Керувати автомобілем і розмовляти з колегою про роботу.
- е) Читати про себе з повним розумінням текст і одночасно записувати назви категорій, до яких належать продиктовані слова.
- ж) Здійснювати синхронний переклад мови оратора, що говорить в середньому темпі.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. І.Я. Губенко, О.С. Карнацька, О.Г. Шевченко. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та міжособового спілкування. Підручник, 3-тє вид. – К.: Медицина, 2021. – 312 с.
2. Загальна психологія/ За заг. ред. С.Д. Максименка. Підручник. – Вінниця, Нова книга, 2006. – 688 с.
3. Загальна психологія. Теорія та практикум: навч. посібник / Ніна Ільїна, Світлана Мисник – К.: Університетська книга, 2017. – 352 с.
4. Загальна психологія: хрестоматія: навч. посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2007. – 640 с.
5. С.Д. Максименко. Загальна психологія: навч. посібник – К.: ЦНЛ, 2019. – 272 с.
6. П. А. М'ясоїд. Загальна психологія: навч. посібник – К.: Вища школа, 2004. – 487 с.
7. Мирослав Савчин. Загальна психологія. Підручник, 3-тє вид. – Академія Київ, 2020. – 344 с.
8. Ніна Ільїна. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях. Навч. посібник. – К., 2018. – 239 с.
9. Оксана Сергєєнкова, Олеся Столярчук, Олена Коханова. Загальна психологія: навч. посібник – К.: ЦНЛ, 2019. – 296 с.
10. Тетяна Дуткевич. Загальна психологія. Теоретичний курс. Навчальний посібник. – К.: ЦНЛ, 2019 – 388 с.
11. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.

1. ДИСЦИПЛІНА НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ, ЩО ВІНОСИТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

Соціальна психологія

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, завдання та методи соціальної психології.

Соціальна психологія як наука. Взаємодія між людьми та її психологічне відображення як основа предмету соціальної психології. Основні підходи до вивчення соціальної психології. Предмет соціальної психології.

Соціальна психологія та інші галузі психологічних знань (загальна, вікова, педагогічна, юридична психологія тощо). Соціальна психологія та соціологія.

Основні завдання соціальної психології у сучасному суспільстві. Роль соціальної психології у професійній діяльності психолога.

Загальна характеристика методів соціальної психології. Роль діагностичних методів у соціальній психології. Особливості застосування консультативних та корекційних методів у соціальній психології.

Тема 2. Історія розвитку соціально-психологічної теорії.

Історія розвитку соціально-психологічної теорії. Зародження соціально-психологічної думки в античній філософії. «Соціоцентрична традиція» Платона. Погляди Аристотеля на людину як соціальну істоту.

Соціально-психологічні погляди в епоху Відродження та Просвітництва. Концепція «психології народів» М. Лацаруса, Г. Штейнталя, В. Вундта. Концептуальна побудова «психології мас» у працях Г. Тарда, Г. Лебона, С. Сігеле.

Виникнення та становлення соціальної психології як науки. Концепція нормативного порядку. Класична та неокласична теорії організації. Теорія організації та управління Ф. Тейлора. Неокласична концепція організацій (теорія людських відносин) Е. Мейо. Хотторнські експерименти. Поняття «первинна група» Ч. Кулі.

Експериментальний етап у розвитку соціальної психології. Експериментальні дослідження Ф. Олпортта, В. Меде. «Теорія поля» К. Левіна.

Основні теоретичні парадигми сучасної західної соціальної психології. Психоаналітична, когнітивна, біхевіористська, гуманістична соціально-психологічні теорії. Інтераціоналізм.

Розвиток соціальної психології у Радянському Союзі і в Україні. Психологічний підхід П. Блонського, К. Корнілова. Соціально-психологічні погляди В. Бехтерева. Дослідження проблем колективу та психологічного впливу А. Макаренком. Розвиток соціальної психології у працях Б. Паригіна, Є. Кузьміна, К. Платонова, В. Казміренка, Я. Коломінського та ін.

Тема 3. Проблема особистості в соціальній психології

Поняття особистості. Співвідношення категорій «особистість», «індивід» та «індивідуальність».

Соціально-психологічна структура особистості. Статична структура: загальнолюдське, соціально-специфічне та індивідуально-неповторне в особистості. Соціальні ролі, соціальні норми, символи, засвоєння соціального досвіду, самосвідомість особистості. Динамічна структура: моделі й еквіваленти. Поняття психічного настрою особистості.

Соціалізації особистості: поняття, інститути та механізми. Формування самосвідомості в процесі соціалізації. Значення групових та суспільних норм.

Використання соціально-психологічних знань про особистість у професійній діяльності психолога.

Соціальні установки особистості. Поняття установки у загальній та соціальній психології. Історія вивчення проблеми соціальної установки особистості (аттитюду). Чинники, що впливають на формування соціальних установок. Закон змін соціальних установок (їх формування, закріплення, трансформації). Механізми соціальної регуляції поведінки особистості. Ціннісні орієнтації, спрямованість, позиції особистості.

Структура аттитюду. Емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти соціальних установок. Ієрархічна структура соціальної установки за концепції В. О. Ядова. Функції аттитюдів і регуляція соціальної поведінки особистості. Ефект Лап'єра.

Соціально-психологічна характеристика особистості з девіантною поведінкою. Поняття девіантної поведінки. Відмінність девіантної поведінки від аномальної, пов'язаної з патологією мозку, та делінквентної. Концепції девіантної поведінки: біогенетичні, соціологізаторські, «соціальної дезорганізації», «соціальної аномії», «множинних факторів».

Деформація соціальних відносин як джерело девіантної поведінки. Соціально-психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою. Типологія особистості з девіантною поведінкою. Види девіантної поведінки.

Тема 4. Соціально-психологічна характеристика спілкування

Психологічна сутність та структура спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування як форма вияву активності особистості.

Спілкування як обмін інформацією, як комунікативний процес. Вербальна комунікація. Значення комунікативних властивостей людської мови. Проблема тезаурусу. Засоби комунікації. Поняття та характеристика невербальних засобів спілкування. Паралінгвістичні та екстралінгвістичні системи знаків. Просторово-часова система організації комунікативного процесу. Бар'єри спілкування.

Інтерактивна сторона спілкування: спілкування як обмін діями, як взаємодія. Компоненти процесу взаємодії. Види взаємодії.

Перцептивна сторона спілкування: спілкування як взаєморозуміння та взаємопізнання людей. Роль міжособистісного сприйняття в процесі спілкування. Функції, психологічні механізми, ефекти соціальної перцепції.

Психологічні засоби впливу в процесі спілкування (переконання, зараження, навіювання, наслідування та ін.).

Тема 5. Проблема малої групи в соціальній психології.

Поняття малої групи в соціальній психології. Соціально-психологічне дослідження малих груп: соціологічний напрямок (Е. Мейо), школа «групової динаміки» (К. Левін), соціометричний напрямок (Дж. Морено).

Класифікація малих груп: первинні та вторинні. Формальні та неформальні групи, групи членства та референтні групи. Структура малих соціальних груп. Мікрогрупи. Значення різних типів малих груп для детермінації поведінки особистості.

Феноменологія малої групи. Поняття групових цінностей та групових норм (інституційні, добровільні, еволюційні групові норми). Нормативний вплив. Функції групових норм: регулятивна, санкціонуюча, стабілізуюча. Поняття групового тиску та конформізму. Групова згуртованість, сумісність, поляризація в групах, поняття групового лідерства. Типологія групових норм. Дослідження феноменології малої групи (експерименти Т. Ньюкома, М. Шеріфа, С. Аша).

Тема 6. Групова динаміка. Групові структури.

Динамічні процеси в малій групі. Проблема розвитку та динаміки малої групи. Поняття та процеси групової динаміки. Механізми групової динаміки: розв'язання внутрішньогрупових суперечностей, «ідіосинкразичний» кредит, психологічний обмін.

Утворення малої групи. Розвиток малої групи. Двовимірні та одновимірні моделі розвитку малої групи. Групові цілі. Залежність функціонування групи від розуміння (нерозуміння) цілі. Індивідуальні та групові рішення. Групові деформації.

Нормативна поведінка в групі. Поняття про групові норми. Експерименти М. Шеріфа. Експерименти С. Аша. Феномен «групового тиску».

Функції групових норм. Стійкість індивіда до дії нормативного впливу. Лонгітюдне дослідження Т. Ньюкома.

Конформізм та конформність. Фактори, що впливають на конформну поведінку. Типи конформної поведінки: внутрішнє й зовнішнє підпорядкування. Рівні конформної поведінки: підпорядкування, ідентифікація та інтерналізація.

Наслідки відхилень індивіда від групових норм. Нонконформізм. Уніформізм. Вплив меншості на групу. Концепція референтних груп особистості.

Групові структури. Поняття про групові структури. Соціометрична структура. Соціометричний статус особистості в групі. Проблема групової згуртованості. Індекс згуртованості групи.

Комунікативна структура малої групи. Позиції центральні та периферичні. Дослідження ефективності діяльності групи залежно від центральності структури.

Тема 7. Лідерство і керівництво в малих групах.

Лідерство і керівництво в малих групах. Поняття лідерства та керівництва в соціальній психології. Відмінності між функціями лідера та керівника. Основні психологічні концепції лідерства («теорія рис», ситуаційна теорія лідерства, синтетична теорія лідерства).

Типологія лідерства за Б. Паригінім. Типи лідерів за Л. Уманським. Експериментальне дослідження стилю лідерства в школі «групової динаміки» К. Левіна. Характеристика авторитарного, демократичного та ліберального стилів лідерства та керівництва. Двовимірна модель стилю керівництва Р. Лайкерта.

Проблема прийняття групового рішення. Групомислення. Процес прийняття групового рішення (феноменологічний та прагматичний аспекти). Прийняття ефективного рішення в залежності від типу задачі, яка вирішується (роздільні та унітарні задачі). Феномен руйнування процесу прийняття групового рішення. Причини руйнування процесу прийняття групового рішення. Поняття групової дискусії та рішення, ініційованого групою. Поняття групомислення, основні ознаки групомислення. Феномени групової поляризації і «зрушення до ризику». Технології прийняття групою ефективних рішень.

Тема 8. Психологія великих соціальних груп.

Методологічні основи психологічного вивчення великих соціальних груп. Класифікація соціально-психологічних спільнот. Поняття та психологічні ознаки великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп: за тривалістю існування; за характером організації; за реальністю існування; за наявністю певної кількості загальних ознак та механізму зв'язків із спільнотою. Поняття етнічної групи, суспільного класу, нації, публіки та маси.

Методи дослідження великих соціальних груп: методи етнографії та культурантропології; методи соціології; методи мовознавства; аналіз соціальних уявлень С. Московічі.

Структура великої соціальної групи. Психічний склад великої соціальної групи. Соціальний характер. Соціальні звичаї, традиції, спосіб життя. Психологія суспільної думки.

Психічний склад групи. Коефіцієнт життєстійкості групи. Психічний склад групи: соціальний та національний характер, темперамент, уподобання, звичаї, традиції. Психічні явища у великих соціальних групах: когнітивні, потребово-мотиваційні, афективні, регулятивно-вольові. Поняття коефіцієнту життєстійкості групи та його складових.

Тема 9. Психологія масової активності громадян.

Поняття масової поведінки. Основні різновиди масової стихійної поведінки. Історія становлення проблеми масової активності в зарубіжній та вітчизняній науці. Поняття масової поведінки в теоріях Г. Лебона, Г. Тарда, С. Сігеле, З. Фрейда, Е. Фромма, В. Райха, В. Франкла, С. Московічі. Методи дослідження масової активності. Методи дослідження масової активності: метод опитування, вторинні методи, прожективні методи, експериментальні методи (методи соціальної психології, моделювання поведінки натовпу, польові експерименти).

Чинники, що детермінують виникнення масової стихійної поведінки. Психологічні чинники, що визначають суспільну небезпеку масової поведінки.

Чинники, що визначають формування натовпу. Типологія натовпу та соціально-психологічні особливості окремих його різновидів. Сутність агресивного натовпу, закономірності його функціонування. Склад агресивного натовпу та основні етапи його формування. Психологічна характеристика учасників натовпу.

Психологія чуток. Інформаційні й експресивні характеристики чуток.

Тема 10. Соціально-психологічна характеристика етнічних груп.

Психологічна характеристика етносу. Основні концепції етносу. Поняття етнічної психології, основні етапи її історичного розвитку. Характеристика понять етнос, етнічна спільність, елементарні етнічні одиниці, субетнічні спільності, міжетнічні спільності. Основні стадії розвитку етносу (за Л. Гумельовим). Класифікація етнічних груп за часовими ознаками: клани, племена, народ, народність, нація. Функції етносу та його основні цінності. Етнічна картина світу. Форми існування етносів та основні етнічні процеси. Поняття етнічної картини світу, її соціально-психологічна характеристика. Етнічні процеси. Форми існування етносів: зародження, розширення, перехід у гомеостаз. Етнічні ідентичність та її типи. Дискримінаційні процеси в етнічному середовищі: стеріотипізація, ксенофобія, екстремізм, націоналізм, тероризм.

Соціально-психологічна сутність нації. Основні ознаки нації. Поняття національної ідентифікації. Характеристики нації як вищої форми етнічної спільності. Основні ознаки нації. Поняття національної ідентифікації: джерела національної ідентичності, її структура (когнітивний, конативний, афективний компонент). Становлення національної ідентичності. Поняття національної та культурної невизначеності (маргінальності).

Тема 11. Соціально-психологічна характеристика релігійних спільнот.

Психологічна сутність та основні ознаки релігії. Становлення психології релігії як наукової галузі. Основні ознаки релігії. Поняття та характеристика релігійної свідомості. Структура релігійної свідомості. Основні типи релігійних організацій: церква, секта, культ. Психологічні концепції віри (В. Джемс, З.

Фрейд, Е. Фромм). Механізм формування релігійності індивіда. Загальні риси релігійних груп (групові інтереси, потреби, норми, цінності, думки, цілі). Психологічна структура та динаміка релігійної спільноти. Характеристики психологічних механізмів віри: зараження, навіювання та самонавіювання, наслідування. Психотерапевтичний ефект віри.

Поняття «деструктивні культури» та їх різновиди у сучасному суспільстві. Ознаки деструктивних культур. Діяльність деструктивного культу: керівництво, доктрина, членство. Стадії розвитку деструктивного культу: месіанське посвячення та апокаліптична параноя.

Тема 12. Прикладна соціальна психологія як галузь професійної діяльності

Прикладна соціальна психологія як соціальна діяльність. Характеристика поняття прикладної соціальної психології. Предмет, структура та завдання прикладної соціальної психології. Структура прикладної соціальної психології. Основні функції прикладної соціальної психології: у сфері соціальної практики, освіти, теорії. Соціальна робота як наукова галузь, завдання та принципи соціальної роботи. Відмінність між соціальною роботою та прикладною соціальною психологією. Соціально-психологічна допомога як технологія соціальної роботи. Основні напрями та етапи соціально-психологічної допомоги. Відмінність між прикладною соціальною психологією та соціально-психологічною допомогою.

Взаємозв'язок між фундаментальними та прикладними соціально-психологічними дослідженнями. Види прикладних соціально-психологічних досліджень: описові, аналітичні, оцінні. Методи прикладного соціально-психологічного дослідження. Перелік послуг, які надає прикладна соціальна психологія. Причини кризи прикладної соціальної психології. Напрями розвитку прикладної соціальної психології.

Тема 13. Особливості надання індивідуальної соціально-психологічної допомоги.

Соціально-психологічна допомога дітям та жінкам, які постраждали від домашнього насилля. Домашнє насилля, його ознаки та види. Цикл домашнього насилля. Домашнє насилля як кризовий компонент, його структура.

Психологічні особливості діагностики дітей, які пережили насилля у сім'ї. Програма індивідуальної психолого-соціальної реабілітації жінок, які пережили насилля в сім'ї: загальні вимоги до програми, особливості діагностики, особливості соціально-психологічного консультування.

Недоліки сімейного виховання як основна причина формування девіантної поведінки у дитини. Соціально-психологічна робота із підлітками, які мають девіантну поведінку. Поняття булінгу, проблеми булінгу в Україні, мотивацію до булінгу та його види: вербальне цькування, соціальне виключення, фізичне насилля. Прояви булінгу. Психологічні особливості

учасників булінгу: ініціаторів, переслідувачів, спостерігачів, жертв, захисників. Наслідки ситуації булінгу. Міфи про булінг та їх спростування. Особливості психологічної роботи із учасниками булінгу.

3. ВИМОГИ ЩОДО СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Метою дисципліни «Соціальна психологія» є формування наукового світогляду в площині: визначення закономірностей спілкування і взаємодії між людьми, зв'язків між міжособистісними і суспільними відносинами, структури і функцій спілкування, а також його механізмів, соціальної психології груп, особливостей спілкування в реальних соціальних групах, внутрішньої динаміки груп та їх розвитку; соціальної психології особистості, механізмів її формування, впливу активності особистості на розвиток суспільних відносин; специфіки прикладних досліджень та реальних можливостей соціальної психології в формулюванні практичних рекомендацій, а також основних форм і способів соціально-психологічного впливу.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальна психологія» є розв'язання загальних наукових проблем, пов'язаних із формуванням знань про соціально-психологічну реальність, аналізом шляхів і засобів впливу на механізми її становлення, розвитку та функціонування; дослідження відносин і спілкування; впровадження теоретичних основ соціально-психологічної діагностики, консультування та надання допомоги.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- теоретико-методологічні засади соціальної психології, її місце в системі психологічних дисциплін;
- понятійний апарат соціальної психології;
- предмет, завдання та історію соціальної психології;
- теоретичні та практичні аспекти соціальної психології особистості;
- соціально-психологічний зміст, умови та засоби оптимізації спілкування;
- природу та динаміку соціально-психологічних явищ у малих соціальних групах;

вміти:

- застосовувати отримані знання в практичній діяльності;
- здійснювати соціально-психологічний аналіз соціалізації та розвитку особистості;
- здійснювати вивчення соціально-психологічних явищ, виявляти чинники, що мають найбільший вплив на формування групових регуляторів індивідуальної та групової поведінки;
- на основі вивчення процесу та особливостей спілкування розробляти рекомендації щодо його оптимізації.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти за теоретичну частину виводиться із оцінок за кожне питання білету і визначається:

- при усних відповідях;
- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- вміння доводити думку та відстоювати власні позиції;
- впевненість та переконливість;
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння та висновки;

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

5. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

Атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Атестація проводиться як комплексна перевірка знань здобувачів з навчальної дисципліни «Соціальна психологія», яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр зі спеціальності «Психологія» в Національній академії внутрішніх справ. До проходження атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Атестація здійснюється відкрито і гласно.

Складання атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін. Атестація не повинна перевищувати 6 академічних годин на день.

Структура державного екзамену складається з двох елементів: аналізу теоретичних знань здобувачів та оцінки ступеню їх реалізації на прикладі практичних ситуативних завдань.

Час на підготовку – 20 хвилин. Оцінка виставляється за кожне питання окремо, після чого виставляється загальна оцінка відповіді.

Результати складання атестації визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно». Результати складання атестації оголошуються у цей же день після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні атестації, а також про присвоєння випускнику відповідного ступеня вищої освіти та видання йому державного документа про освіту приймається екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням

звичайною більшістю голосів членів комісії, які приймали участь в засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Всі засідання екзаменаційної комісії протоколюються. У протокол вносяться оцінки, одержані на екзамені, записуються додаткові питання, що ставились здобувачеві, особливі думки членів комісії.

Протокол підписують голова та члени екзаменаційної комісії, які приймали участь у засіданні. Протокол зберігається у навчальних підрозділах НАВС.

6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Соціальна психологія як наука. Предмет соціальної психології.
2. Соціальна психологія та інші галузі психологічних знань (загальна, вікова, педагогічна, юридична психологія тощо). Соціальна психологія та соціологія.
3. Основні завдання соціальної психології у сучасному суспільстві. Роль соціальної психології у професійній діяльності психолога.
4. Загальна характеристика методів соціальної психології. Роль діагностичних методів у соціальній психології. Особливості застосування консультативних та корекційних методів у соціальній психології.
5. Виникнення та становлення соціальної психології як науки.
6. Концепція нормативного порядку.
7. Класична та неокласична теорії організації. Теорія організації та управління Ф. Тейлора. Неокласична концепція організацій (теорія людських відносин) Е. Мейо.
8. Хотторнські експерименти. Поняття «первинна група» Ч. Кулі.
9. Експериментальний етап у розвитку соціальної психології. Експериментальні дослідження Ф. Олпорт, В. Меде. «Теорія поля» К. Левіна.
10. Основні теоретичні парадигми сучасної західної соціальної психології. Психоаналітична, когнітивна, біхевіористська, гуманістична соціально-психологічні теорії. Інтеракціонізм.
11. Розвиток соціальної психології у Радянському Союзі і в Україні.
12. Психологічний підхід П. Блонського, К. Корнілова. Соціально-психологічні погляди В. Бехтерева.
13. Поняття особистості. Співвідношення категорій «особистість», «індивід» та «індивідуальність».
14. Соціально-психологічна структура особистості. Структура особистості: загальнолюдське, соціально-специфічне та індивідуально-неповторне в особистості.
15. Соціалізації особистості: поняття, інститути та механізми. Формування самосвідомості в процесі соціалізації.
16. Використання соціально-психологічних знань про особистість у професійній діяльності психолога.

17. Соціальні установки особистості. Поняття установки у загальній та соціальній психології.
18. Історія вивчення проблеми соціальної установки особистості (аттитюду). Механізми соціальної регуляції поведінки особистості. Ціннісні орієнтації, спрямованість, позиції особистості.
19. Структура аттитюду. Емоційний, когнітивний та поведінковий компоненти соціальних установок.
20. Ієрархічна структура соціальної установки за концепцією В. О. Ядова.
21. Функції аттитюдів і регуляція соціальної поведінки особистості. Ефект Лап'єра.
22. Чинники, що впливають на формування соціальних установок. Закон змін соціальних установок (їх формування, закріплення, трансформації). Мотиви соціальної поведінки.
23. Поняття девіантної поведінки. Відмінність девіантної поведінки від аномальної та делінквентної.
24. Концепції девіантної поведінки: біогенетичні, соціологізаторські, «соціальної дезорганізації», «соціальної аномії», «множинних факторів».
25. Деформація соціальних відносин як джерело девіантної поведінки. Види девіантної поведінки.
26. Соціально-психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою. Типологія особистості з девіантною поведінкою.
27. Психологічна сутність та структура спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. Спілкування як форма вияву активності особистості.
28. Спілкування як обмін інформацією, як комунікативний процес.
29. Вербальна комунікація. Значення комунікативних властивостей людської мови. Проблема тезаурусу.
30. Поняття та характеристика невербальних засобів спілкування. Паралінгвістичні та екстралінгвістичні системи знаків. Просторово-часова система організації комунікативного процесу. Бар'єри спілкування.
31. Інтерактивна сторона спілкування: спілкування як обмін діями, як взаємодія. Компоненти процесу взаємодії. Види взаємодії.
32. Перцептивна сторона спілкування: спілкування як взаєморозуміння людей. Роль міжособистісного сприйняття в процесі спілкування.
33. Функції, психологічні механізми, ефекти соціальної перцепції.
34. Психологічні засоби впливу в процесі спілкування (переконання, зараження, навіювання, наслідування та ін.).
35. Конфлікт як соціально-психологічний феномен. Поняття конфлікту.
36. Характеристика основних різновидів конфліктів: внутрішньоособистісних, міжособистісних, особистісно-групових, міжгрупових.
37. Соціально-психологічна структура конфліктів. Визначення предмету конфлікту, умов його перебігу, образів конфліктних ситуацій, можливих дій учасників конфлікту, результатів конфліктних дій.

38. Динаміка конфлікту: латентна, демонстративна, батальна та завершальна фази.

39. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації.

40. Загальний зміст управління конфліктом: прогнозування, запобігання, стимулювання, регулювання та вирішення.

41. Діагностика конфліктів. Методики психокорекції та психотерапії конфліктів.

42. Методи підтримки співробітництва в конфлікті: згода, практична емпатія, збереження репутації, взаємодоповнення, виключення соціальної дискримінації.

43. Поняття малої групи в соціальній психології. Соціально-психологічне дослідження малих груп: соціологічний напрямок (Е. Мейо), школа «групової динаміки» (К. Левін), соціометричний напрямок (Дж. Морено).

44. Класифікація малих груп: первинні та вторинні. Формальні та неформальні групи, групи членства та референтні групи. Структура малих соціальних груп. Мікрогрупи. Значення різних типів малих груп для детермінації поведінки особистості.

45. Динамічні процеси в малій групі. Проблема розвитку та динаміки малої групи.

46. Поняття та процеси групової динаміки. Механізми групової динаміки: розв'язання внутрішньогрупових суперечностей, «ідіосинкразичний» кредит, психологічний обмін.

47. Двовимірні та одновимірні моделі розвитку малої групи. Групові цілі. Залежність функціонування групи від розуміння (нерозуміння) цілі. Індивідуальні та групові рішення. Групові деформації.

48. Нормативна поведінка в групі. Поняття про групові норми. Експерименти М. Шеріфа. Експерименти С. Аша. Феномен «групового тиску».

49. Функції групових норм. Стійкість індивіда до дії нормативного впливу. Лонгітюдне дослідження Т. Ньюкома.

50. Конформізм та конформність. Фактори, що впливають на конформну поведінку. Типи конформної поведінки: внутрішнє й зовнішнє підпорядкування.

51. Рівні конформної поведінки: підпорядкування, ідентифікація та інтерналізація.

52. Наслідки відхилень індивіда від групових норм. Нонконформізм. Уніформізм. Вплив меншості на групу. Концепція референтних груп особистості.

53. Групові структури. Соціометрична структура. Соціометричний статус особистості в групі.

54. Проблема групової згуртованості. Індекс згуртованості групи.

55. Комуникативна структура малої групи. Позиції центральні та периферичні. Дослідження ефективності діяльності групи залежно від центральності структури.

56. Лідерство і керівництво в малих групах. Відмінності між функціями лідера та керівника.
57. Основні психологічні концепції лідерства («теорія рис», ситуаційна теорія лідерства, синтетична теорія лідерства).
58. Експериментальне дослідження стилю лідерства в школі «групової динаміки» К. Левіна.
59. Характеристика авторитарного, демократичного та ліберального стилів лідерства та керівництва.
60. Поняття, ознаки, види соціальних організацій. Колектив як різновид соціальної організації.
61. Психологічна структура колективу. Характеристика основних соціально-психологічних явищ, спрямованих на інтеграцію колективу.
62. Соціально-психологічні явища, які призводять до диференціації колективів.
63. Соціально-психологічний клімат колективу.
64. Методологічні основи психологічного вивчення великих соціальних груп. Класифікація соціально-психологічних спільнот. Поняття та психологічні ознаки великих соціальних груп.
65. Структура великої соціальної групи. Психічний склад великої соціальної групи.
66. Соціальний характер. Соціальні звичаї, традиції, спосіб життя. Психологія суспільної думки.
67. Методи дослідження масової активності.
68. Чинники, що детермінують виникнення масової стихійної поведінки. Психологічні чинники, що визначають суспільну небезпеку масовидної поведінки.
69. Типологія натовпу та соціально-психологічні особливості окремих його різновидів.
70. Сутність агресивного натовпу, закономірності його функціонування.
71. Психологія чуток, їх інформаційні й експресивні характеристики.
72. Психологічна характеристика окремих прикладних напрямів соціальної психології (психологія сім'ї, психологія моди та реклами, психологія іміджу, психологія девіантної поведінки, етнопсихологія, політична психологія, екстремальна психологія та ін.).
73. Прикладна соціальна психологія як соціальна діяльність.
74. Відмінність понять «прикладна соціальна психологія», «соціальна робота», «соціальна допомога», «соціально-психологічна допомога».
75. Предмет, структура та завдання прикладної соціальної психології.
76. Організація соціально-психологічної діагностики: програмне забезпечення, організація та процедура проведення.
77. Соціально-психологічне консультування. Основні етапи соціально-психологічного консультування.
78. Поняття, сутність та структура соціально-психологічного впливу.

79. Практика використання соціальної психології у різних галузях суспільного життя.

80. Організація та методика прикладного соціально-психологічного дослідження. Етапи підготовки та проведення дослідження.

ПРИКЛАД ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

Оберіть з наведеного списку якості, що характеризують людину як особистість і як індивіда. Сумлінність, хороша координація рук, товариськість, емоційна збудливість, охайність, висока сенсорна чутливість, упертість, реактивність, чесність, швидкий темп діяльності, самостійність.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. О.Г. Власова, Ю.Е. Никоненко. Соціальна психологія організацій та управління: навч. посіб. – К.: ЦНЛ, 2019. – 396 с.

2. Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. Соціальна психологія: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 275 с.

3. Калаур С., Фалинська З. Соціальна конфліктологія: навч. посібник. – Тернопіль-Львів, 2010. – 360 с.

4. Коваленко А.Б. Соціальна психологія: підр. для студ. ВНЗ/ А.Б. Коваленко, М.Н. Корнєв. – 2-е вид. – К.: Геопринт, 2006. – 400 с.

5. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Вид. 2-ге, виправлене та доповнене. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 688 с.

6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник. У 2 кн. Кн.1 Соціальна психологія особистості і спілкування/ Л.Е. Орбан-Лембрик – К.: Либідь, 2004. – 576 с.

7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник. У 2 кн. Кн.2. Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія/ Л.Е. Орбан-Лембрик – К.: Либідь, 2006. – 560 с.

8. Основи соціальної психології: підр. Для закл. Вищої освіти/ за ред. М.М. Слюсаревського. – К.:Талком, 2018. – 579 с.

9. Попович І.С. Психологія соціальних очікувань особистості: монографія/ І.С. Попович. – Хеерсон: ПАТ «ХМД», 2017. – 504 с.

10. Соціальна психологія: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра/ Н.Ю. Волянчук, Г.В. Ложкін, О.В. Винославська, І.О. Блохіна, М.О. Кононець, О.В. Москаленко, О.І. Боковець, Б.В. Андрійцев; КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

11. Татенко В. Соціальна психологія впливу: монографія/ В. Татенко. – К.: Міленіум, 2008. – 216 с.

12. Циба В.Т. Системна соціальна психологія. Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2006. – 328 с.

1. ДИСЦИПЛІНА НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ, ЩО ВІНОСИТЬСЯ НА АТЕСТАЦІЮ

Психологічні засади професійної діяльності

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Психологія професійної діяльності в системі наукових знань

Загальні поняття психології професійної діяльності. Об'єкт, предмет і завдання психології професійної діяльності. Формування наукових знань про психологічні особливості професійної діяльності. Принципи психології професійної діяльності. Методи психології професійної діяльності. Зв'язок психології професійної діяльності з іншими науковими галузями. Роль загально-психологічних знань у професійній діяльності. Психологічна теорія діяльності.

Класифікація професій. Професії типу «людина – природа». Професії типу «людина – техніка». Професії типу «людина – людина». Професії типу «людина – знакова система». Професії типу «людина – художній образ». Порівняльна характеристика різних видів праці.

Психологічна система професійної діяльності. Структура професійної діяльності. Цілі, уявлення про результати праці. Предмет професійної діяльності. Система засобів праці. Система професійних службових обов'язків. Система прав працівника. Виробниче середовище, предметні та соціальні умови праці.

Тема 2. Психологічна структура професійної діяльності

Діяльнісний підхід в психології. Поняття «діяльність», «діяльнісний підхід». Основні види діяльності: гра, навчання, праця. Зовнішня та внутрішня діяльність (інтеріоризація).

Психологічна структура діяльності. Функції діяльності. Загальна побудова діяльності, її предметні та структурні компоненти (потреба, мотив, мета, дії, операції, результат). Рівні психологічної структури діяльності. Теорія системогенезу професійної діяльності. Мотиви діяльності. Функція передбачення (антиципація) процесу досягнення результату. Способи, засоби та умови реалізації мети праці. Інформаційна основа діяльності (ІОД). Визначення та характеристика ІОД. Рівні формування. Процеси прийняття рішення (ПР). Етапи процесу ПР. Специфіка ПР залежно від місця у структурі діяльності. Рішення детерміновані та імовірнісні. Типи критеріїв ПР. Засвоєння правил рішення й способів його підготовки й ухвали. Основні види діяльності.

Професійний відбір. Поняття «професійний відбір» та його завдання. Складники професійного відбору. Типи професійної придатності: абсолютна професійна придатність та відносна професійна придатність. Психологічна

професійна непридатність. Професійна адаптація. Готовність до свідомого вибору професії.

Структура професійних здібностей. Поняття «здібностей», передумови для розвитку здібностей. Структура здібностей на органічному, індивідуальному, особистісному рівні. Талант як вищий ступінь здібностей, обдарованості. Загальні здібності. Спеціальні здібності. Професійні здібності.

Тема 3. Особистість в системі професійних відношень

Суб'єкт професійної діяльності. Суб'єкт професійної діяльності як багатознакова різнорівнева система. Взаємозв'язок професійних вимог та індивідуально-психологічних особливостей працівника. Поняття професійної придатності. Професійне самовизначення. Актуалізація потреб людини в професійній діяльності. Мотиви професійної діяльності. Професійно важливі якості особистості. Індивідуальний стиль діяльності.

Етапи професіоналізації суб'єкта діяльності. Трудове виховання та навчання. Професійна орієнтація. Професійний відбір. Професійна підготовка. Професійна адаптація. Професійна діяльність. Професійна атестація. Професійна реабілітація. Підготовка до виходу з професійної діяльності.

Функціональні стани суб'єкта професійної діяльності. Види функціональних станів. Індиферентний стан. Стан психічної напруженості. Стан монотонії. Стан зниження мотивації. Працездатність і стомлення. Стан тривожності. Стрес та психічна напруженість. Психологічні теорії стресу (Г. Сельє, Р. Лазарус). Поняття професійного стресу. Види професійного стресу. Стресові сценарії. Саморегуляція працівника в умовах професійного стресу.

Тема 4. Соціально-психологічні аспекти професійної діяльності

Роль соціально-психологічних знань у професійній діяльності. Взаємозв'язок понять соціальної психології (особистість, соціальні мотиви, соціальна роль, соціалізація, трудова стадія, мала група, колектив, згуртованість, конформізм, лідерство, соціально-психологічний клімат, конфлікт).

Трудовий колектив як «живий організм». Стадії розвитку колективу. Життєві цикли розвитку організації. Корпоративна культура організації. Функціональне значення ділових конфліктів. Причини ділових конфліктів. Психологічні засоби вирішення ділових конфліктів.

Управління в професійній діяльності. Соціально-психологічні характеристики ефективного керівника. Стили керівництва. Принцип додатковості в управлінні. Лідерство та керівництво. Ділове спілкування в професійній діяльності.

Тема 5. Працездатність фахівця та закономірності її динаміки.

Працездатність як соціально-біологічна властивість. Поняття «працездатності» в науковій психологічній літературі. Показники

працездатності. Фактори та закономірності змін працездатності. Рівні працездатності. Професійна працездатність.

Фази динаміки працездатності. Характеристика динаміки працездатності: фаза впрацювання або наростаючої працездатності, фаза стійкої або високої працездатності, фаза розвитку стомлення.

Психологічні стани, які зумовлюють працездатність. Поняття про психічні стани. Афективні та вольові стани.

Несприятливі функціональні стани як детермінанти зниження працездатності. Вдома як несприятливий функціональний стан: ознаки, причини та види втоми. Монотомія як несприятливий функціональний стан: ознаки, причини, небезпечні наслідки стану монотонії, шляхи подолання. Стрес як несприятливий функціональний стан: ознаки, причини, види.

Шляхи, засоби і зміст заходів збереження працездатності. Дві групи шляхів збереження працездатності. Заходи збереження працездатності: матеріально-технічні, соціально-психологічні, загальна фізична підготовка, відпочинок. Психофізіологічні заходи збереження працездатності. Оцінка працездатності.

Тема 6. Напрями психологічного супроводу професійної діяльності.

Психодіагностика в професійній діяльності. Роль професіограми при проведенні психодіагностики. Психодіагностика на етапі профорієнтації. Діагностика професійної адаптації працівників. Діагностика професійно значущих якостей особистості фахівця.

Консультування в професійній діяльності. Особливості консультування в професійній діяльності. Індивідуальна та групова форми консультування. Типові запити консультування в професійній діяльності.

Психопрофілактика в професійній діяльності. Сутність поняття психопрофілактики. Первинна та вторинна психопрофілактика. Сфери застосування психопрофілактики. Методи психопрофілактичної роботи.

3. ВИМОГИ ЩОДО СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологічні засади професійної діяльності» є формування у студентів уявлень про психологічний зміст, структуру та механізми професійної діяльності; особистість у системі професійних відношень; напрями та методи психологічного супроводу професійної діяльності.

Основними завданням вивчення дисципліни «Психологічні засади професійної діяльності» є формування у студентів:

- здатності аналізувати концепції про закономірності функціонування психіки людини у процесі професійної діяльності;

- здатності встановлювати особливості функціональних станів працівника у професійній діяльності;
- здатності досліджувати психічні явища, задіяні у процесі професійної діяльності, та розробляти на цій основі психологічно обґрунтовану систему стимулювання праці;
- здатності виявляти вплив соціально-психологічних чинників ефективності професійної діяльності, що визначають зміст «організаційного середовища» і впливають на задоволеність працею;
- здатності розробляти програми психологічного супроводу професійної діяльності та реалізовувати їх на практиці.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- психологічну структуру діяльності;
- сутність понять «трудового поста» та «робочого місця»;
- основні типи професій;
- засоби психологічної оптимізації змісту та умов професійної діяльності;
- психологічні вимоги до суб'єкта при проєктуванні нових технологій і засобів праці;
- особливості впливу функціональних станів працівника на процес та результати діяльності;
- психологічні основи організації трудової діяльності

вміти:

- визначити перелік професійно важливих якостей особистості для конкретної професійної діяльності;
- здійснювати аналіз професійної діяльності як системи;
- виявляти особливості пізнавальних процесів у трудовій діяльності;
- застосовувати методи управління професійною діяльністю працівників;
- проводити цілеспрямоване вивчення організації умов та способів виконання діяльності;
- організовувати оптимальну взаємодію й спілкування з усіма суб'єктами професійної діяльності;
- використовувати набуті знання для самоаналізу власної професійної діяльності, особистісного та професійного саморозвитку.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти за теоретичні питання білету визначається при усних відповідях на основі таких критеріїв:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мовлення;
- вміння обґрунтовувати власну думку;
- здатність до абстрактного мислення; вміння робити узагальнення та формулювати висновки;

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

5. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКЗАМЕНУ

Атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти.

Атестація проводиться як комплексна перевірка знань здобувачів з навчальної дисципліни «Психологія професійної діяльності», яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр зі спеціальності «Психологія» в Національній академії внутрішніх справ. До проходження атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Атестація здійснюється відкрито і гласно.

Складання атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін. Атестація не повинна перевищувати 6 академічних годин на день.

Структура державного екзамену складається з двох елементів: аналізу теоретичних знань здобувачів та оцінки ступеню їх реалізації на прикладі практичних ситуативних завдань.

Час на підготовку - 20 хвилин. Оцінка виставляється за кожне питання окремо, після чого виставляється загальна оцінка відповіді.

Результати складання атестації визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно» і «незадовільно». Результати складання атестації оголошуються у цей же день після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні атестації, а також про присвоєння випускнику відповідного ступеня вищої освіти та видання йому державного документа про освіту приймається екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які приймали участь в засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Всі засідання екзаменаційної комісії протоколюються. У протокол вносяться оцінки, одержані на екзамені, записуються додаткові питання, що ставились здобувачеві, особливі думки членів комісії.

Протокол підписують голова та члени екзаменаційної комісії, які приймали участь у засіданні. Протокол зберігається у навчальних підрозділах НАВС.

6. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Об'єкт, предмет, завдання психології професійної діяльності.
2. Психологія професійної діяльності як галузь практичної психології.
3. Поняття «працездатність». Показники та рівні працездатності.
4. Сутність понять «трудового поста» та «робочого місця».
5. Історичні аспекти становлення психології професійної діяльності як науки.
6. Основні етапи формування психології професійної діяльності.
7. Порівняльний аналіз розвитку вітчизняної та зарубіжної психології професійної діяльності.
8. Принципи психології професійної діяльності.
9. Методи психології професійної діяльності.
10. Особливості застосування експериментального методу у психології професійної діяльності.
11. Особливості застосування біографічного методу у психології професійної діяльності.
12. Метод опитування у вивченні професійної діяльності.
13. Метод експертних оцінок у психології професійної діяльності.
14. Професіограма та психограма.
15. Сутність поняття «діяльність» у психології.
16. Структура професійної діяльності.
17. Несприятливі функціональні стани як детермінанти зниження працездатності.
18. Роль загальнопсихологічних знань у професійній діяльності.
19. Психологічна система професійної діяльності.
20. Формування мотивів професійної діяльності.
21. Цілі, уявлення про результати праці.
22. Предмет професійної діяльності.
23. Система засобів праці.
24. Система професійних службових обов'язків.
25. Система прав працівника.
26. Виробниче середовище, предметні та соціальні умови праці.
27. Функції діяльності.
28. Професія як комплексний об'єкт праці.
29. Основні типи професій.
30. Професійно важливі якості працівника.
31. Роль пізнавальних процесів у професійній діяльності.
32. Індивідуальний стиль діяльності.

33. Функції спілкування у професійній діяльності.
34. Роль загальних і спеціальних здібностей у професійній діяльності.
35. Поняття професійної придатності.
36. Професійне самовизначення.
37. Актуалізація потреб людини в професійній діяльності.
38. Мотиви професійної діяльності.
39. Колектив як суб'єкт професійної діяльності.
40. Етапи професіоналізації суб'єкта діяльності.
41. Трудове виховання та навчання.
42. Професійна орієнтація.
43. Професійний відбір.
44. Професійна підготовка.
45. Професійна адаптація.
46. Професійна реабілітація.
47. Підготовка до виходу з професійної діяльності.
48. Сутність феномена психічного вигорання й основні його характеристики.
49. Психологічні аспекти безпеки праці.
50. Функціональні стани суб'єкта професійної діяльності.
51. Індиферентний стан.
52. Стан психічної напруженості.
53. Стан монотонії.
54. Стан зниження мотивації.
55. Працездатність і стомлення.
56. Стан тривожності.
57. Стрес та психічна напруженість.
58. Психологічні теорії стресу (Г. Сельє, Р. Лазарус).
59. Поняття професійного стресу.
60. Види професійного стресу.
61. Саморегуляція працівника в умовах професійного стресу.
62. Професійний відбір.
63. Стадії розвитку колективу.
64. Життєві цикли розвитку організації.
65. Функціональне значення ділових конфліктів.
66. Причини ділових конфліктів.
67. Психологічні засоби вирішення ділових конфліктів.
68. Управління в професійній діяльності.
69. Соціально-психологічні характеристики ефективного керівника.
70. Стилі керівництва.
71. Лідерство та керівництво.
72. Ділове спілкування в професійній діяльності.
73. Напрями психологічного супроводу професійної діяльності.
74. Психодіагностика в професійній діяльності.

75. Діагностика професійної адаптації працівників.
76. Діагностика професійно значущих якостей особистості фахівця.
77. Особливості консультування в професійній діяльності.
78. Індивідуальна та групова форми консультування.
79. Психопрофілактика в професійній діяльності.
80. Структура професійних здібностей.

ПРИКЛАДИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

1. Проблеми професійного становлення особистості практичного психолога на сучасному етапі, системи відомчої освіти, формування нових вимог до суб'єкта діяльності посідає особливо важливе місце серед психологічних досліджень, зокрема в галузі юридичної психології.

Які, на вашу думку, практичні рекомендації можна надати практичному психологу для професійного становлення та особистісного зростання?

2. Під первинною психопрофілактикою розуміється цілеспрямоване застосування методів психогігієни, психотерапії та психокорекції з метою упередження та корегування негативних проявів і особистісних реакцій особистості у психологічно складних та екстремальних ситуаціях професійної діяльності, що знижують ефективність виконання завдань та призводять до професійної деформації чи прояву неадекватних психологічних реагувань.

Які заходи первинної психопрофілактики Ви вважаєте найбільш доцільними?

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Березовська Л. І., Юрков О. С. Психологія діяльності. У 2 кн. Кн. 1. Психологія праці як складова частина психології діяльності: навч.-метод. посіб. Мукачево: МДУ, 2015. 186 с.
2. Кириченко В. В. Психологія праці : модульний курс / В. В. Кириченко, О. В. Мазяр. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. 190 с.
3. Корольчук М. С. , Крайнюк В. М. , Марченко В. М. Основи психології: опорні конспекти, схеми, методики. Київ. : Ніка-Центр, 2011. 320 с.
4. Максименко С. Д., Загальна психологія: Київ. : ЦУЛ, 2010. 272 с.
5. Малхазов О. Р. Психологія праці : навч. посібник / О. Р. Малхазов. Київ. : ЦУЛ, 2010. 208 с.
6. Психологія: Підручник / За заг. ред. Ю. Л. Трофімова. Київ. : Либідь, 2007. 558 с.
7. Статінова Н. П. Опорні конспекти з психології. Київ. : КНТЕУ. , 2010. 40 с.

8. Ложкін Г. В. Психологія праці : навч. посібник / Г. В. Ложкін, Н. Ю. Воляннюк, О.О. Солтик; за заг.ред. Г. В. Ложкіна. Хмельницький : ХНУ, 2013 . 191 с.
9. Воляннюк Н. Ю. Психологічні основи прогнозування у системі професійної соціалізації особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Т. ІХ. Ч. 4. 2007. С. 215–222.
10. Кириченко В. В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : навчальний посібник / В. В. Кириченко. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. 110 с.
11. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студ. вищих навч. закладів. Київ.: Ельга, Ніка-Центр, 2009. 400 с.
12. Психологія праці та інженерна психологія : навчальний посібник для студентів денної і заочної форм навчання спеціальності 053 «Психологія» - 2-ге вид., перероб. і доп. / укладач О.С. Юрков. Мукачево: МДУ, 2018 - 187 с.
13. Рибалка В.В. Психологія праці особистості. Київ.: КМПУ ім.Б.Д.Гринченка, 2005. 60 с.
14. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: Навч. посіб. для студ. ВНЗ та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / За наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки, Т.В. Зайчикової. Київ.: Міленіум, 2004. 264 с.